

Inna Kostina
Əməkdar rəssam, dosent
Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası
E-mail: Inna innakostina@hotmail.com

Tatyana Ağababəyevanın ipək yolu

Xülasə: Məqalə Azərbaycanın istedadlı rəssamı Tatyana Ağababəyevanın yaradıcılığına həsr edilmişdir. Rəssamın batik texnikasından işlədiyi əsərlər təhlil edilir. Qeyd olunur ki, T. Ağababəyevanın müxtəlif janrlarda qadın obrazlarına, analıq mövzusunə, çiçək motivlərinə, doğma yurdun vəsfinə və s. həsr olunmuş ipək pannoları alleqorizm və metafora ilə fərqlənir.

Açar sözlər: Tatyana Ağababəyeva, rəssam, ipək, batik, dekorativlik, kompozisiya, plastik xətlər, rəng.

Parça üzərində rəsm etmə sənəti min illərdir mövcuddur və öz imkanları ilə daha çox insanı fəth edir. Möhürləyici məhlulların istifadəsi ilə aparılan qumaş üzərində nəqqaşlıq kimi tanınan batik sənətinin ecazkar nümunələri insanlara faydalı təsir göstərir. Rəsm tətbiq olunduğu parça qismində təbii parçalardan istifadə olunur: ipək, pambıq, kətan, yun. Rəsm tətbiq edən rəssamın əl işi, təəssüratları, yaradıcı potensialı və istedadı – hər şey parçanı insana faydalı təsir göstərən ilham enerjisi ilə yükləyir. Təsadüfi deyil ki, ənənəvi batika sənəti yalnız parça üzərində rəsm çəkmək deyil, o, müqəddəs sayılırdı və həmail kimi istifadə olunurdu. Bir çox insan bir batik geyinəndə ümumi sağlamlığın yaxşılaşdığını, əhvalın yaxşılaşdığını və hətta baş ağrısı – migrenin getdiyini görürdü. Çox şey hələ elmi cəhətdən izah edilməmişdir, eyni zamanda əllə rənglənmiş parçadan hazırlanan paltarların taleyə təsir etdiyinə diqqət çəkildi. Bir çox qadın batikdən gözəl paltarlar geyinəndə çox tez bir zamanda həyat yoldaşı tapır və evlənirdi.

Eynilə, otaqda asılmış batika rəsmləri tək-cə xarici görünüşləri ilə deyil, hansısa müəyyən naməlum işıq saçma ilə də rahatlıq yaradır, müsbət enerji cəlb edir və insanlara müsbət təsir edirdi.

Azərbaycan Rəssamlar İttifaqlarının üzvü, rəssam, batika ustası Tatyana Ağababəyevanın batika texnikasında işlədiyi əsərləri dünyanın zərif gözəlliyini tərənnüm edir. Bunlar dekorativ pannolar, incə, fantastik naxışlı rəsmlərdir. Və yaxından baxdıqda, əsas olanı görürsən – hər şeydə bir ruh var. Rəssamın hər işi heyranlıq və zövq verən, ahəngdar lütf və sənətkarlıq incəlikləri ilə cazibədarır. Sənətkar dünyanı bu qədər gözəl və heyretləndirici görür və təəssüratları ilə bölüşür.

Uzun illər batik sənətində ixtisaslaşmış Tatyana Ağababaevanın bu işlərinin əsas materialı uzun müddət ipək olmuşdur. Möhtəşəm ipək rəsmlərinin müəllifi kimi tanınan T.Ağababaevanın nəbati motivli əsərləri, mənzərələri, cazibədar qadın obrazları, ipək üzərində fantastik rəsmləri şöhrət qazanmışdır.

Canlı təbiət mühiti həmişə sənətkarın işi üçün tükənməz bir mənbədir. Çiçək motivlərindən ibarət olan əsərlərində rəssam nəbati dünyasının gözəlliyini canlandırmağa müvəffəq olur. Orxideya, maqnoiya, qızıl gülləri əks etdirən batika nümunələrində T.Ağababaeva gizli konturlar vasitəsilə dizayn çiçək təsvirinin cazibəsini yaradır. Gizli konturlar bu şəklin tərtib edilməsi üçün bir vasitə idi. Bu, işıqdan qaranlığa qədər qurulması ilə şərtlənirdi. Çiçəklərin içəridən parıldadığı görünür. Bu və çox dalğalı konturlar səbəbindən çox böyük görünür və soyuq bənövşəyi fonda üstünlük təşkil edir. Parlaq pasta ilə düzəldilmiş kiçik bükmə xətləri bənövşəyi rəngə can verir və əsəri hədsiz dərəcədə ekstravaqant edir.

Bu sırada rəssamın ildönümünə həsr edilmiş “İpək Orxideyalar” adlı fərdi sərgisini xüsusi vurğulamaq lazımdır. Bu sərgidə nümayiş etdirilən batika nümunələrində müəllifin əsas yaradıcılıq qayəsi – tamaşaçılara incə, isti, təəccüblü qadınlıq hissini bəxş etməkdir.

Məlumdur ki, Şərqdə orxideya – sərvət, lüks, firavan həyatın simvoludur. Təbiət dünyasında, xüsusən flora səltənətində xüsusi bir yer tutan orxideyalar, həm də kamillik, tükənməz enerji, qadınlıq gözəlliyi, harmoniya və çoxuşaqlılığın rəmzidir.

Azərbaycanda səcdə edilən orxideya fəsiləsindən olan xarıbülbül çiçəyi yalnız Qarabağda böyüyür. Qarabağın, Şuşanın diri rəmzinə çevrilən təbiətin sirli möcüzəsi olan bu məşhur çiçək Tatyana Ağababaevanın bir sıra əsərlərində yer almışdır. Onlardan birində xarıbülbülün real təsviri ilə Basqalın basma naxışlı kəlağaylarında əksini tapmış quş təsvirləri ilə bir əlaqədə verilmişdir, çünki bu çiçəyin konturu bir qönçədə oturan quşa bənzəyir. Bununla bağlı bir gülə aşıq olan bülbül əfsanəsi yaddaşa gəlir. Çiçəyi arıdan xilas edərək özünün sancılmasını üstün tutan bülbülün sevgisi və cəsarəti onu, sancdığı ağrı ilə birlikdə başqa bir gülə – xarıbülbülə döndərir.

Uzaq ölkələrin ekzotik gözəli olan klassik orxideyalar isə “Orxideyalar alleqoriyası” triptixində, eləcə də “Qaranlıq və açıq orxideyalar” adlı bir əsərdə vəsf edilmişdir. Rəssamın “Dənizin yanında” pannosunda isə bu çiçəklərin zərif, ağ və çəhray ləçəkləri mavi dəniz səthindəki ağ gəmilərlə səsleşir.

Tatyana Ağababaevanın nəbati motivlərinə olan sevgisi onun “Xrizantema” adlı əsərində aşkarlıqla görünür. Rəssamın bu işində ənənəvi yapon lak rəngkarlığını xatırladan yapon motivləri izlənilir. Çoxləçəkli çiçək və həndəsi formaların birləşməsi, sanki eyni ləçəkləri təsvir edir, lakin konsepsiya

versiyasında, sənətkarın fikrincə, kosmik xaosdan mükəmməl formaların doğulması deməkdir [2].

T.Ağababayeva – sözün əsl mənasında sənətkar, tərtibatçı və yaradıcı bir insandır. Və ilk növbədə emosiyalar və əhval-ruhiyyə yaradır. Onun sehrli əsərlərində məkan və hava hiss olunur. Doymuş və eyni zamanda yumşaq rənglər tamaşaçıya işıq enerjisi və harmoniya ilə dolu bir axın göndərir. Rəssamın əsərlərinə baxan hər kəsə dərhal sülh və həqiqi sənət hissi bəxş edən sevinc hissi gəlir. İpək rəsmlərinin lütfü və incəliyi sadəcə heyrətamizdir!

Tatyana Ağababayevaya, ilk baxışdan izləyiciyə açıq olan realizm və mürəkkəb şifrəli bir alleqoriya tabedir. Onun yaradıcılığında fantastika və gerçəklik ahəngdar bir şəkildə birləşdirən, rəssamın heyrətamiz əsərləri sehrli edir, izləyicini xüsusi, sirli və gözəl bir dünyaya qərq edir. Onun cazibədar sadəliyi ilə nəzərə çarpan “Qızıl güllər” əsəri, sirli bir parıltı və incə tonları ilə ecazkar inci bağlamalarını xatırladır.

Tatyana Ağababayevanın bütün gözəl əsərləri Azərbaycanda istehsal olunan ipək parçalar üzərində yaradılır. Azərbaycan mövzusu rəssamın əsərlərindəki bədii xüsusiyyətlərində də əks olunur. Bunu sənətkarın ən məşhur əsərlərindən biri olan “Barama qurdunun alleqoriyası” triptixində görmək olar. Əsərin çoxmərhələli mənası ipək parça istehsalının böyük əmək, dözümlü və bir sıra vərdişlərin tələb edildiyində əxz edilir. Bu əsəri ilə rəssam ipək parçanın yaradılmasına böyük diqqət yetirmək, onun istehsalının necə mürəkkəb proses olduğunu və insanın bu prosesdəki böyük əməyini göstərmək istəyir.

Qobelen rəssamı Tamilla Abdullayevanın qeyd etdiyi kimi, “Tatyana Ağababayevanın yaratdığı “Barama qurdu alleqoriyası” adlı çox maraqlı əsər bu çətin prosesi – ipəyin, gözəllik və keyfiyyətin yaranmasını özündə tam əks etdirir. Əsər üç ayrı-ayrı kompozisiyadan ibarətdir; hər birində rəssam ipək istehsalı prosesini tamaşaçıya çatdırmaq istəyir. Birinci və üçüncü kompozisiyalarda ipək sapın meydana gəlməsi və ipək sapların gözəl bədii parçaya çevrilməsi prosesi öz əksini tapmışdır. Burada tut yarpaqları təsvir olunmuşdur... Mavi, firuzəyi, bənövşəyi, açıq yaşıl, sarı və ağ rənglərin uğurla uzlaşdırılması nəticəsində alınmış rəng qamması ipəyin hazırlanması prosesini təcəssüm etdirən parlaq ipək parça palitrasını təklif edir.

Belə müxtəlif səciyyəli, çoxplanlı əsərlər öz sənətinə hədsiz vurulmuş bir yaradıcı insana xasdır. Və bu, Tatyana Ağababayevanın batika sənətində nisbətən uzun sürməyən yaradıcılıq fəaliyyəti boyu yaratdığı çoxsaylı əsərlərin yalnız kiçik bir zərrəsidir” [1].

Batikə bükülmüş ağacları təsvir edən batika texnikasında yaradılmış panno da çox maraqlı görünür. Bu ənənəni sənətçi 2016-cı ildə İndoneziyanın paytaxtı olan Cakarta keçirilən beynəlxalq batik biennalesinin iştirakçısı kimi müşahidə etmişdir. Məlumdur ki, İndoneziya, bildiyiniz kimi, batika sənətinin

vətəni sayılır və yerli sənətkarlar bu texnikanın ənənələrini, həm də onunla əlaqəli inancları da böyük qayğı ilə qoruyurlar.

Tatyana Ağababayeva da sənətkarlığın əsas təməllərinə diqqətlə yanaşır, eyni zamanda yaradıcılıqla sınaqdan keçirməyə çalışır. Məsələn, “Yağış Alleqoriyası” əsərində rəssam batika texnikasının iki üsulundan istifadə edib – düyünlü və isti batikləri parlaq şəkildə birləşdirdi [2].

Batik sənətində o, axıcılıq və hərəkət hissi, boşluq dərinliyi, doyma və rəng parlaqlığı verən kompozisiyalar yaratmaqda maraqlıdır. Və əsas məqsəd – adi bir parça kimi görünən çox rəngli bir parçanın gözləntiləri aşmaqdır.

Özünün ipək pannolarında T.Ağababaeva tez-tez qadın obrazına müraciət edir. Beləliklə, heç bir sərgi rəssamın çox sevimli, romantik qadın obrazları olmadan keçmir. Bu obrazların bəziləri yarı mücərrəd surətdə təqdim edilir və məhz buna görə də daha cəlbədicə qavranılırlar. Rəssamın “Adəm və Həvva” əsərindəki bəşəriyyətin utancaq anası, “Gecə və gündüz” diptixindəki qadının iki fərqli siması incə qadın obrazı kimi təqdim edilmişdir.

Lakonik plakat kimi təqdim olunan “Sülh” pannosunda qadın obrazı dünyanın alleqoriyası kimi təqdim edilmişdir. “Gitarada çalan” və ya “Kofe qəhvəsi” kimi süjetli səhnələrinin olduqca real qadın qəhrəmanları kişiləri cəlb edən daxili yumşaqlığa malikdir.

Qadın mövzusunə müraciət edən rəssam qədim yunan əsətlərindən götürülmüş obrazları canlandırmağa müyəssər olur. “Dəfnə” əsərində rəssam gözəl qadın obrazını nimfanın dəfnə ağacına dönməsi haqda bəhs edən qədim əsatir əsasında yaratmışdır. Məşhur Ovidiy özünün “Metamorfozlar” əsərində insanlar arasında yaşayan Apollonun, nimfa Dafniyaya aşiq olduğunu və daim onu təqib etdiyini nəql edir. Əzabdan, əbədi təqibdən canını qurtarmaq istəyən Dafniya, atasından onun gözəl simasını götürmək xahiş edir. Beləliklə, o, bir dəfnə koluna çevrilir (maraqlıdır ki, Rusiyada XVIII əsrə qədər dəfnə yarpağı “dafniya” (yunanca “lavr” – “daphne”) adlanırdı).

T.Ağababayeva bu gözəl obrazı rəng çalarlarının yumşaq keçidləri, təbiətin heyranedicə dünyası və sənətkarın çatdırdığı ahəngdarlıq hissi sadəcə heyrləndirir.

T.Ağababayevanın qeyri-adi dekorativ işləri uzun müddət nəzərdən keçirdikcə, tədricən daha əhəmiyyətli məqamları tapmaq olar. Ən kiçik detallar və simvollardan ibarət bir kaleydoskopdan maraqlı, qrafik cəhətdən dəqiq, lakonik şəkillər meydana gəlir, bunun arxasında böyük mədəniyyət təbəqələri var.

Rəssamın əsərlərinə bitki dünyasının, qeyri-adi canlıların, fəvqəladə heyvanların, balıq, kəpənəklər, çiçəklər və bitkilərin gözəllikləri daxildir: işinə xas olan simvolizm dünyagörüşümüzün hüdudlarından kənara baxmaq istəyidir. Burada mələk təsvirinə də rast gəlmək olur. Onun “Xəzərin qoruyucu mələyi”

əsərində mələk inanılmaz dərəcədə gözəl canlıya çevrilir. Əsər gözlənilməz bucaqları, hiperbolikliyi, dünyaya yaxın və mehriban baxışı ilə cəlb edir. Bu məqam onun fəlsəfəsini, dünyanın qavrayışlarını plastik xətlər, formaların zərif konturları vasitəsilə, rənglərin ən gözəl çalarlarını nəfis tərtibatla çatdırmaq istəyindən irəli gəlir.

Onun yaratdığı batik pannolar yalnız bəzək əşyaları deyil, müstəqil olaraq yaşayan və nəfəs alan sənət əsərləridir. Onlar rəssamın müəyyən bir enerjisini daşıyır, bizi vaxt, sevgi və analıq kimi fəlsəfi və əbədi mövzulara qərq olmağa və düşünməyə vadar edir. Onlar istilik və sevinc bəxş edir, süjetlərin orijinallığı, motivlərin zərif gözəlliyi, rəsmın lütfü və incə rəng sxemi ilə diqqəti cəlb edir.

Tatyana Ağababayevanın batik texnikasında hazırladığı janrında işlədiyi bir sıra pannolar xüsusi marağa səbəb olur. Burada həm doğma Azərbaycanın əsrarəngiz görüntüləri olan Şirvanşahlar sarayı, Qobustan qaya üstü rəsmlər, Şəki dağlarında duman, Bakının “*Flame Towers*” – “Üç alov” adlı üç hündürmərtəbəli binaların möhtəşəm görüntüləri yer almışdır. Eyni zamanda uzaq səyahətlərdən ilhamlanan mənzərələr – Kuala-Lumpurun göydələnləri, Venesiya şəhərinin Qrand kanalı rəssamın batik texnikasında işlənmiş mənzərələrinin baş qəhrəmanlarına çevrilmişdir. Sənətkarın “Əks olunmuş dünya” triptixi isə itirilmiş sənət abidələrinə həsr olunmuşdur.

Əsərlər qeyri-adi bir kompozisiya həllində, diqqəti cəlb edən və izləyicilərin marağına səbəb olan orijinal bir üslubda ifa edilmişdir. Bəzən bir mənzərənin təcəssümü tək bir bitki kimi təqdim edilir. Məsələn, Abşeronun doğma olan qəlb sevimlisi olan nar kolları və əncir ağaclarına baxdıqca, sevimli Bakı bağlarının büllur havasını hiss edirsiniz. Bu əsərlərdə koloritin yumşaqlığı, rəng çalarlarının çeşidliliyi, təbiətin heyranedicu dünyası və sənətkarın çatdırdığı ahəngdarlıq hissi sadəcə heyrətləndirir.

Rəssamın bütün əsərləri icra manerası, orijinal müəllif üslubu qeyri-adi görünür. T.Ağababayeva tərəfindən yaradılan kompozisiyaların öz üzü, sanki öz canlı bir ruhu var. Bir çox təcrübə nəticəsində sənətkarın özü tərəfindən icad edilən xüsusi bir texnika bu təəssüratə öz töhfəsini verir.

Tatyana Ağababayeva səmərəli işləyir, yeni materiallar, boyalar, kompozisiya quruluşlarının ahəngi üçün yeni imkanlar axtarır, sərgilərdə daim iştirak edir.

1976-cı ildən Ümumittifaq, Beynəlxalq və Respublika səviyyəsində təşkil olunan 10-dan çox sərginin, bir neçə beynəlxalq simpoziumun iştirakçısı, bir neçə müsabiqənin qalibidir. 1991, 2002, 2005 (iki dəfə), 2009-cu illərdə Bakıda fərdi sərgiləri baş tutub. Əsərləri Bakıdan savayı, Rusiyanın, Almaniyanın müxtəlif qalereyalarında və 20-dən çox ölkədə, o cümlədən Türkiyə, ABŞ, Avstriya, Portuqaliya, İsrail, Polşa, Almaniya, Böyük Britaniya, Fransa,

Sinqapur, Malayziya, İndoneziya, Belçika, Hindistan, Finlandiya, Norveç və digər ölkələrin muzey və şəxsi kolleksiyalarındadır.

Tatyana Ağababayeva – daim yaradıcı planlar və fikirlərlə dolu sənətkardır. Onun əsərlərindəki ilham, öz işinə olan sevgi, emosional həyəcan, təbiətin gözəlliyinin poetik qavrayışı, xüsusi bir həyat təsdiqləyici qüvvə kimi daim yaşamaqdadır.

Ədəbiyyat:

1. Dekorativ-tətbiqi sənətin ən zərif növü – batika // “Azadlıq” qəz.- 2012.- 7 yanvar.- S.14.
2. Баннаева Н. Танец орхидей // газ. «Каспий» - 2019 – 3 ноября.
3. Вешкина О. Этот удивительный батик: искусство росписи по шелку. М.: Эксмо-Пресс, 2010, 64 с.
4. Татьяна Агабабаева: «Для настоящего художника законы рынка не существуют» // газ. «Эхо». – 2010. – 13 ноября. – С. 11.
5. <https://www.labyrinth.ru/books/221099/>
6. <https://ednews.net/ru/news/culture/369973-nejniy-batik-xurma-tatyani-agababaevoy>

Шёлковый путь Татьяны Агабабаевой

Резюме

Статья посвящена творчеству талантливого художника Азербайджана Татьяны Агабабаевой. Анализу подвергаются работы художника, выполненные в технике батика. Отмечается, что шелковые панно Т.Агабабаевой, созданные в различных жанрах, посвящены женским образам, материнству, цветочным мотивам, воспеванию родного края, отличаясь аллегоричностью и метафоричностью.

Ключевые слова: Татьяна Агабабаева, художник, шелк, батика, декоративность, композиция, пластика линий, колорит.

Silk way of Tatyana Agababaeva

Summary

The article is dedicated to the work of the talented artist of Azerbaijan Tatyana Agababaeva. The artist's works performed using the batik technique are analyzed. It is noted that the silk panels of T. Agababaeva, created in various genres, are devoted to female images, motherhood, floral motifs, chanting of the native land, etc., are distinguished by allegorism and metaphor.

Key words: Tatyana Agababaeva, artist, silk, batik, decorativeness, composition, plastic lines, color.